

transparant

EDITORIAAL

Verlangen naar nieuw leven: de levensboog van geboorte tot nieuw leven over de dood heen

In ons leven worden we geconfronteerd met blije en droeve gebeurtenissen. Het uitkijken naar de geboorte van een kind, de opgroeiende kinderen, de verliefdheid van jongeren die kiezen om samen door het leven te gaan, de gezinnen die samen hun weg zoeken met elkaar, de kwaaltjes van het ouder worden en het (soms veel te vroege) einde van het leven.

Recent maakte ik het zelf mee: de geboorte van een kleinkind, wat een wonder! Je ziet je eigen kind vader worden, een stap die uitnodigt tot een nieuwe verantwoordelijkheid. En zelf beseft je dat je van de volheid van het leven stilaan gaat naar 'de herfst', je bent grootouder. Je schuift als het ware op. Je kijkt naar je eigen ouders, je voelt het gemis om hen die er niet meer zijn. En je beseft: het leven gaat zijn weg van Kerstmis naar Pasen, of je dat wil of niet. Nieuw leven begint en ontplooit zich, tot het doorheen de dood komt tot een anderssoortig leven.

'De vijf levensstadia' van Jörgen Habedank

Het prachtige kunstwerk nodigt ons uit tot een reflectie op het leven.

Jörgen Habedank, *Die fünf Lebensstufen*, 2004 © VG Bild-Kunst, Bonn 2019

IPB-Transparant – Jaargang 22, nr. 3 – april 2019
Driemaandelijks tijdschrift van het Interdiocesaan Pastoraal Beraad
Guimardstraat 1 – 1040 Brussel – Tel. 02/507 05 87
E-mail ipb@interdio.be – Website www.ipbsite.be – Rek. BE94 7845 8328 8914 –
BIC: GKCCBEBB
Verantwoordelijke uitgever: Christa Damen – Afgiftekantoor: Brussel 4

Centraal in deze reeks staat de mens. Op elk paneel wordt hij anders weergegeven, omringd door andere kleuren en vergezeld van andere symbolen. Hier wordt een levensverhaal verteld over het geheel van het menselijk leven in stadia: geboorte en kinderjaren, de jeugd, middelbare leeftijd, ouderdom en uiteindelijk het einde van het leven.

De kleuren zijn gebaseerd op de dagelijkse en jaarlijkse stroom, die een solide ritme geven aan ons leven. De blauwe kleur van de ochtend gaat op het doek over naar het warme licht van de middag om te eindigen bij de kleuren van de ondergaande zon en de donkere avond. Tijdens het jaar gaat het blauw van de winter over naar het groen van de lente tot we de helderste uitdrukking in zomers geel vinden, nadien gaat buiten het herfstachtige rood over in de zachte kleuren van het einde van het jaar.

De fase van sterven en nieuw leven

Het feest van Pasen nodigt ons uit om vooral naar het vijfde tafereel te kijken. De mens kijkt terug op het leven en al de mensen die hij achterlaat. De blauwe kleur maakt de boog met het eerste tafereel van de geboorte. De cirkel van het aardse leven wordt gesloten. Een grote rust komt vanuit de vorm die de mens omgeeft en die naar het licht erboven gaat. De mens wordt als het ware uit de diepten van de aarde getrokken in een andere werkelijkheid. Wij geloven dat de dood niet het einde is, maar de overgang. De omgekeerde T leidt de mens uit het beeld naar het oneindige. Liefde en oneindigheid - oneindige liefde - hebben we er niet ons hele leven naar gestreefd? En mogen we dan ook doorheen de dood hopen op een geheel andere en toch ergens vertrouwde werkelijkheid? <https://www.bildimpuls.de/bildimpulsart/lebensbogen/>

Pasen

Op een uitvaart hoorde ik dat de overleden diepgelovige man, vlak voor zijn dood, het verlangen had uitgesproken dat God 'iets creatiefs, iets buiten-gewoons, iets bijzonders, niet-voor-te-stellen' voor hem in petto zou hebben.

Dat is Pasen, verrijzenis, niet uit te zeggen, wel te verlangen, meer dan ooit! Ik wens jullie allen een intense paastijd.

Christa Damen, voorzitter

Ethisch omgaan met geld

Zaterdag 2 maart ging het IPB-Forum over geld. Meer dan 50 deelnemers, waaronder ook 3 bisschoppen en 3 vicarissen voor het tijdelijke, beluisterden professor Johan Verstraeten (KU Leuven) over een document dat vorig jaar in Rome verscheen en dat handelt over economische en financiële vraagstukken. Daarna bracht Geert Janssens, hoofdeconoom van ETION, enkele sleutels om onze eigen omgang met geld kritisch te bekijken. In kleine gespreksgroepen konden de aanwezigen uitwisselen over de nieuwe inzichten en de mogelijke vertaling naar de eigen beweging of organisatie.

Sociale leer over economie en financies

Johan Verstraeten situeerde het document van de Congregatie voor de Geloofsleer en het Dicasterie voor de bevordering van de integrale menselijke ontwikkeling *Oeconomicae et pecuniariae quaestiones* in het bredere kader van de sociale leer van de Kerk. Al in 1931 werd een ‘despotische economische overheersing in handen van weinigen’ aangeklaagd door paus Pius XI (Quadragesimo Anno nr 105). Toen paus Johannes Paulus II in 1991 de encycliek *Centesimus Annus* publiceerde, juichten bepaalde kringen omdat ze hierin de rechtvaardiging van het kapitalisme lazen. Ze zagen echter de voorwaarden over het hoofd die in artikel 43 genoemd worden: dat de vrije markt en winst niet mogen gaan ten koste van mens en milieu. In *Caritas in Veritate*, een encycliek van Benedictus XVI uit 2009, worden de leiders van de financiële wereld opgeroepen tot meer verantwoordelijkheid voor het algemeen welzijn. Er wordt aandacht gevraagd voor de rol van menselijke relaties in markttransacties en voor ethische investeringen. Na de bankencrisis publiceerde de Pontificale Raad voor Rechtvaardigheid en Vrede in 2011 ‘Naar een hervorming van de internationale financiële en monetaire systemen in de context van een globaal openbaar gezag’. Het was een pleidooi om via een centraal wereldwijd orgaan bindende spelregels op te leggen en nieuwe vormen van globale fiscale solidariteit te bevorderen.

Economische en financiële vraagstukken

Het document van 2018* bouwt verder op de relationele antropologie van *Caritas in Veritate*. Het vertrekt van 3 basisprincipes: (1) Elk economisch systeem moet bijdragen tot de globale kwaliteit van het leven, het integrale welzijn van de hele persoon en van alle mensen; (2) de universele bestemming van de goederen en (3) de preferentiële optie voor de armen. De tekst bevat nogal wat technische begrippen en is op de eerste plaats geschreven voor mensen uit het beleid en uit de financiële sector. Hij is een pleidooi voor meer transparantie met betrekking tot allerlei financiële producten. Er moet een nieuw ethisch paradigma komen om de relatie tussen banken en hun klanten te bepalen want de complexiteit van het systeem legt nu alle macht bij hen die meer kennis en inzicht hebben. In de economie mag de winst voor de aandeelhouders en het kortetermijndenken niet voorgaan op de economische

gezondheid van het bedrijf of de rechtvaardige verloning van de werknemers. Omdat markten niet in staat zijn uit zichzelf tot ethisch verantwoorde keuzes te komen, is een openbaar gezag noodzakelijk.

© Jeroen Moens.

Relationeel mensbeeld als vertrekpunt

Geert Janssens ging dieper in op het onderliggend mensbeeld. Mensen reageren op de eerste plaats intuïtief en impulsief ook als het gaat over geld. Ons denken heeft niet altijd de leiding en is bovendien feilbaar. We doen vaak mee met wat anderen doen. Bovendien is de financiële wereld zo complex geworden dat we analfabeten zijn die ons (moeten) laten leiden door ‘experten’ die al dan niet een eigen agenda hebben. Velen laten zich raad geven door bankiers die soms andere belangen hebben dan hun klanten. Ze nemen daardoor onverantwoorde risico’s en beleggen in producten waarvan ze de betrouwbaarheid niet kunnen inschatten.

Mensen beschikken wel over een moreel kompas dat kan helpen om de juiste keuzes te maken maar er zijn vele interne en externe krachten die dat kompas buiten werking stellen. Zo blijkt uit onderzoek dat weinig mensen openlijk geld zullen stelen maar dat ze wel premies, bonussen of extra voordelen aannemen zonder zich af te vragen waar dat geld vandaan komt. In de experimenten kon echter aangetoond worden dat het wel degelijk een verschil maakt als iemand herinnerd wordt aan de eigen ethische waarden vooraleer keuzes te maken. Natuurlijk zitten er ook mankementen in het systeem zelf. Zo was bijvoorbeeld de geldcreatie na de crash van 2008 noodzakelijk maar zoiets werkt verslavend. En het feit dat de centrale banken onderling met elkaar

verbonden zijn, betekent dat ze eigenlijk niet meer failliet kunnen gaan. Daardoor kunnen ze onverantwoorde risico's nemen zonder de bijhorende aansprakelijkheid.

Geert Janssens eindigde zijn inbreng met de suggestie om het thema economie en geld meer ter sprake te brengen in het onderwijs. Het kan verbonden worden met een hele reeks eindtermen zodat jongeren van in de basisschool een financiële geletterdheid verwerven die hen helpt om verantwoorde keuzes te maken.

Profeten en leraars

Ook in de gespreksgroepen klonk de vraag naar informatie en vorming door onafhankelijke instanties. Wie weet heeft van ethische beleggingen of van alternatieve economische systemen kan een afweging maken en hiervoor bewust kiezen. Dat is des te belangrijker als het gaat over het beheer van 'andermans' geld in parochies, verenigingen en organisaties. Verschillende criteria dienen samen afgewogen te worden: opbrengst, risico, ethische minima zoals geen investering in wapens, in fossiele brandstoffen, in schending van mensenrechten. Heel wat van onze middenveldorganisaties hebben in de voorbije jaren reeds gekozen om hun manier van beleggen bespreekbaar en transparant te maken. En om in de mate van het mogelijke ethisch verantwoorde keuzes te maken.

Kinderen en jongeren leren nu onvoldoende nadenken over geld en over economische mechanismen. Indien ze op school inzicht kunnen verwerven in een aantal economische mechanismen, leren ze kritisch nadenken over geld en worden bekwaam om keuzes te maken op basis van de waarden die ze aanhangen. Met vele anderen delen christenen de zorg voor een rechtvaardigere wereld waarin de kloof tussen arm en rijk zo klein mogelijk is. Dit heeft ook gevolgen voor de manier waarop we geld uitgeven. Sinds enkele jaren groeit het besef dat geld lenen en kopen op krediet vooral voor de zwaksten in de samenleving hoge risico's inhoudt. Dan stelt zich de vraag hoe we onszelf en anderen kunnen wapenen tegen een kuddegeest die bepaalde hypes en zeepbellen creëert.

De encycliek *Laudato Si'* nodigt uit om aan een duurzame en integrale ontwikkeling te werken waar alle mensen in kunnen participeren. Daarvoor zullen we moeten afstappen van het allesbeheersende economische groeimodel om een *ethiek van het genoeg* aan te hangen. Als christenen kunnen we zout zijn in de samenleving en bedrijven aanzetten om hun verantwoordelijkheid op te nemen voor het gemeenschappelijke goed (corporate social responsibility) en om niet enkel de aandeelhouders maar vooral de werknemers te laten genieten van de winsten. Modellen als

© Jeroen Moens.

dat van de gemeenschapseconomie kunnen ondernemers inspireren om de winst te investeren in sociale doeleinden.

Door veel nadruk te leggen op de eigen verantwoordelijkheid lijkt het begrip sociale rechtvaardigheid minder prominent aanwezig. Nochtans hebben financiële keuzes ook altijd gevolgen voor anderen. Het is dus heel belangrijk om het grotere geheel van onze geglobaliseerde wereld voor ogen te houden. Daarvoor hebben we profeten nodig die ons moreel kompas altijd weer wakker schudden en die in vergaderingen en adviesraden de luis in de pels zijn. Mensen die blijven vragen naar transparantie en open discussies over geld, al ligt dat voor ons in Vlaanderen soms erg gevoelig zowel privé als in verenigingen. Welke bestemming geven we aan onze financiële middelen? Als een lokale geloofsgemeenschap geld of onroerende goederen heeft, zijn er verschillende opties mogelijk. Er kan geïnvesteerd worden in ethische fondsen maar ook in de aanwerving van een medewerker die bepaalde taken kan opnemen en zo misschien een belangrijkere bijdrage levert voor de toekomst dan een spaarpotje. Bij de bestemming van onroerend goed kan gedacht worden aan sociale huisvesting of opvang van vluchtelingen waardoor de voorkeursoptie voor de armen gestalte krijgt. De profetische stem kan ook herinneren aan het morele kompas wanneer de verleiding van diefstal via achterpoortjes en constructies de kop opsteekt. De man of de vrouw die dit doet, zal zich vaak onpopulair maken en dan vraagt het moed om vol te houden. Maar we mogen geloven dat we samen iets in beweging kunnen zetten. Want we zijn samen verantwoordelijk voor het welzijn van allen.

Carine Devogelaere

* *'Overwegingen voor een ethische onderscheiding in het huidige economische en financiële systeem'* Congregatie voor de Geloofsleer en Dicastrie voor de bevordering van de integrale menselijke ontwikkeling, 2018, Werelddocumenten 39, Licap-Halewijn

Denk je dat we in een zwart gat zullen vallen?

Het nieuwe jaar is goed begonnen! Van 21 tot en met 28 januari gingen 40 uitzinnig enthousiaste Antwerpse jongeren mee naar de Wereldjongerendagen te Panama. Ik had het grote geluk om bij een van de vijf begeleiders te horen. Gedurende een jaar hebben de jongeren zich voorbereid met diverse catechesebijeenkomsten. Ook ging de groep in oktober 2018 op voorbereidingsweekend in Arendonk. Het engagement en het enthousiasme waren groot.

Sommigen hadden al ver gereisd, anderen hadden nog nooit gevlogen. Een enkeling was al eens mee geweest naar de Wereldjongerendagen. Sommigen waren al vertrouwd met de Kerk, anderen wisten niet zo goed wat te verwachten. We hadden een uiterst diverse groep op vlak van geloof, maar ook op vlak van nationaliteit. Nigeria, Ghana, Kameroen, Congo, Polen, Oekraïne, Ecuador, Nederland, België, Spanje, Portugal... waren allemaal vertegenwoordigd. Ongetwijfeld vergeet ik nog een land. Een zeer bont gezelschap. En alle deelnemers hadden vlaggen bij van hun thuisland. Ook de Europese en de Vlaamse vlag hadden we bij.

In Panama verbleven we in gastgezinnen in Chilibre, niet ver van Panama City. Midden in de natuur en dus werden slangen en vogelspinnen gespot. Het verblijf in het dorp maakte veel indruk op iedereen. De warmte, de gastvrijheid, maar ook het idee om het met wat minder te doen. De andere eetgewoonten verrasten. Zo kregen veel deelnemers zonder blikken of blozen frietjes met worst voorgeschoteld als ontbijt om half 8. En dat smaakte nog ook! Al was ons verblijf in Panama kort, toch was de band met de gastgezinnen erg sterk. Heel wat tranen langs beide kanten bij het afscheid en contactgegevens werden massaal uitgewisseld.

De jongeren kijken positief terug op de catecheses in de parochiekerk in Chilibre. Het was een leerzame en rustige start van de dag voordat we ons weer in de massale drukte konden begeven van de grote Wereldjongerendagen-evenementen. Zo gingen we naar de openingsviering: groots, machtig en met een tof feest achteraf. Een DJ die kwam draaien na een kerkdienst. 'Dat mag iedere zondag wel!', vond een van de deelnemers. Een van de hoogtepunten was de intocht van de paus. Per toeval hadden we hele goede plaatsen om hem te kunnen zien. De jongeren waren uitzinnig enthousiast. Tranen van geluk vloeiden. De kruisweg bekeken we vanaf een groot scherm in een park, om de drukte even te ontwijken en omdat daar na de kruisweg een optreden zou komen van de Australische priester Rob Galea. Hij wist de aanwezige menigte, onze groep inclusief, in vuur en vlam te zetten. Opnieuw met tranen van geluk. Opnieuw een hoogtepunt.

En dan was het zaterdag. Sommigen keken er naar uit, anderen waren wat bevreesd: de wandeling naar de slotwake. Die verliep verbazend vlot en op het veld vonden we goede plaatsen om onder de blote hemel de nacht door te brengen samen met 700.000 andere pelgrims. Na een mooie slotwake, opnieuw hadden we geluk omdat de paus vlak naast ons aan kwam rijden, ging de nacht nog lang door. Met muziek op het podium, met zang en dans van Zuid-Amerikaanse groepen waar onze groep volop in mee deed. Uiteindelijk viel dan toch iedereen in slaap. Rond 6 uur werden we gewekt, het werd stilaan tijd voor de slotviering. Na deze viering begon de echte uitdaging: in de volle zon de tocht terug aanvangen. Gelukkig hoefden we niet heel ver, maar 4 kilometer, tot bij de parochie van een vriendelijke Vlaamse priester die onze bagage had bijgehouden. Toch waren deze laatste kilometers voor veel deelnemers zwaar. Het was mooi om te zien hoe ze elkaar aanmoedigden tot we er eindelijk waren. Er stonden heerlijk eten en koud water klaar. We hoorden dat we op die plek opgehaald zouden worden met bussen om naar de luchthaven te gaan. Onze pelgrimstocht zat er op. Opnieuw tranen van geluk, ontlading.... Iedereen was zo blij.

Een deelnemer vroeg me ergens onderweg: 'Gaan we in een zwart gat vallen als we thuis zijn?' Ik kon niet anders dan 'JA!' antwoorden. 'En dat zwart gat zal even duren, zal rauw zijn, zal zelfs pijn doen.' Geen hoopvolle boodschap, maar dat zwarte gat hoort er nu eenmaal bij. Het was een topervaring, dus is terugkeren naar het leven van alle dag zwaar. Dat hoort ook bij pelgrimeren. Gelukkig kon ik wel de troostende boodschap geven dat we het zwarte gat niet alleen dragen, we ervaren het allemaal en door het te delen, verzachten we het voor elkaar. Want, tegen wie we ook vertellen over die week in Panama, niemand zal het echt helemaal begrijpen behalve wie erbij was. Het verbaast dan ook niet dat groepsapps en dergelijke uitpuilen van berichtjes. De jongeren hebben nog veel contact met elkaar en de eerste terugkommomenten zijn al gepland. Hier gaan we nog lang plezier aan beleven!

Saskia van den Kieboom